

Czy partie reprezentują poglądy i interesy wyborców?

Opracowali
Agnieszka Cybulska
Krzysztof Pankowski

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku

Wyróżniająca Jakość Badań

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W skrócie

- Tylko 14% ogółu uprawnionych do głosowania Polaków nie znajduje wśród funkcjonujących na scenie politycznej ugrupowań żadnego, które choćby w minimalnym stopniu wyrażałoby ich interesy i poglądy.
- Ugrupowaniem, w którym najwięcej Polaków widzi dziś reprezentanta swoich interesów, jest główna z rządzących partii – Koalicja Obywatelska (45%). Drugie miejsce na tej liście, z mniejszym odsetkiem pozytywnych identyfikacji, zajmuje Prawo i Sprawiedliwość (35%). Na kolejnych pozycjach pod względem liczby badanych utożsamiających z nimi swoje interesy i poglądy lokują się: Nowa Lewica (33% deklaracji), Polskie Stronnictwo Ludowe (31%) i Polska 2050 (31%; obecnie Polska 2050 Rzeczypospolitej Polskiej) oraz Konfederacja Wolność i Niepodległość (30%). Najmniej pozytywnych identyfikacji uzyskały partia Razem (23%) i Konfederacja Korony Polskiej (22%).
- Zdecydowana większość liczących się na polskiej scenie politycznej ugrupowań ma wśród badanych więcej przeciwników – uznających ich linię polityczną i działalność za sprzeczną z własnymi poglądami i interesami – niż potencjalnych sympatyków, identyfikujących się z nimi w mniejszym lub większym zakresie. Jedynym ugrupowaniem, w przypadku którego pozytywne identyfikacje są częstsze niż odrzucenia, jest KO (45% pozytywnych identyfikacji wobec 36% deklaracji sprzeczności własnych interesów i poglądów z działalnością partii). Najgorszy bilans ocen mają, a zarazem są najczęściej odrzucane przez badanych – Konfederacja Korony Polskiej (45% negatywnych ocen i 22% pozytywnych) oraz PiS (47% negatywnych ocen wobec 35% pozytywnych).

SPIS TREŚCI

Reprezentatywność partii politycznych.....	1
Społeczne zaplecze partii politycznych	5
Polityczne dystanse – poczucie reprezentatywności partii politycznych w poszczególnych elektoratach	11

W jednym z ostatnich sondaży¹ szukaliśmy odpowiedzi na pytanie, na ile, w odczuciu Polaków, funkcjonujące na naszej scenie politycznej partie i ugrupowania reprezentują ich interesy i poglądy, a na ile stoją z nimi w sprzeczności. Badani byli proszeni o ocenę każdego z ośmiu liczących się dziś ugrupowań na siedmiopunktowej skali, na której wartość +3 oznaczała, że dana partia w pełni reprezentuje ich interesy i poglądy, zaś -3, że jest z nimi całkowicie sprzeczna.

REPREZENTATYWNOŚĆ PARTII POLITYCZNYCH

Tylko 14% ogółu Polaków uprawnionych do głosowania nie znajduje na naszej scenie politycznej żadnego ugrupowania, które, w ich przekonaniu, choć w minimalnym stopniu wyrażałoby ich interesy lub reprezentowałoby ich poglądy. Odsetek osób mających poczucie braku reprezentacji jest jeszcze mniejszy wśród osób aktywnych politycznie i gotowych uczestniczyć w ewentualnych wyborach parlamentarnych, gdyby miały one odbywać się już teraz (9%). Można zatem sądzić, że obecne spektrum partyjne w dużej mierze spełnia oczekiwania, które przed swoją polityczną reprezentacją stawiać mogą potencjalni wyborcy.

Ugrupowaniem, w którym najwięcej Polaków upatruje dziś swego reprezentanta, jest główna z rządzących partii – Koalicja Obywatelska. Ponad dwie piąte uprawnionych do głosowania (45%) ocenia, że – w pewnym zakresie lub w pełni – wyraża ona ich interesy i reprezentuje ich poglądy (suma wskazań na skali od +1 do +3). Przy tym co siódmy badany (15%) w pełni identyfikuje się z KO (wskazania na punkt skrajny skali: +3).

Drugie miejsce na liście partii najczęściej uznawanych przez Polaków za reprezentatywne dla ich interesów i poglądów zajmuje główne z ugrupowań opozycyjnych – Prawo i Sprawiedliwość. Ponad jedna trzecia ankietowanych (35%), a więc wyraźnie mniej niż w przypadku KO, uznaje, że PiS co

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (429) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej (CAWI), do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 8 do 20 stycznia 2026 roku na próbie liczącej 938 osób (w tym: 55,5% metodą CAPI, 26,4% – CATI i 18,0% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

najmniej w niewielkim stopniu reprezentuje ich poglądy lub interesy (suma wskazań na skali od +1 do +3). Przy czym równie znaczący jak w przypadku KO i znacznie wyższy niż przeciętnie jest odsetek badanych, którzy całkowicie utożsamiają je z programem tego ugrupowania (15% wskazań na punkt skrajny skali: +3).

Porównywalną do PiS skalę identyfikacji ma Nowa Lewica. Za wyrazicielkę swoich interesów i poglądów co najmniej w pewnym stopniu uznaje ją co trzeci z uprawnionych do głosowania Polaków (33%). Jednak trzy razy słabszy niż w przypadku PiS jest zasięg pełnej identyfikacji, tylko 5% badanych twierdzi, że Nowa Lewica w pełni reprezentuje ich poglądy lub interesy.

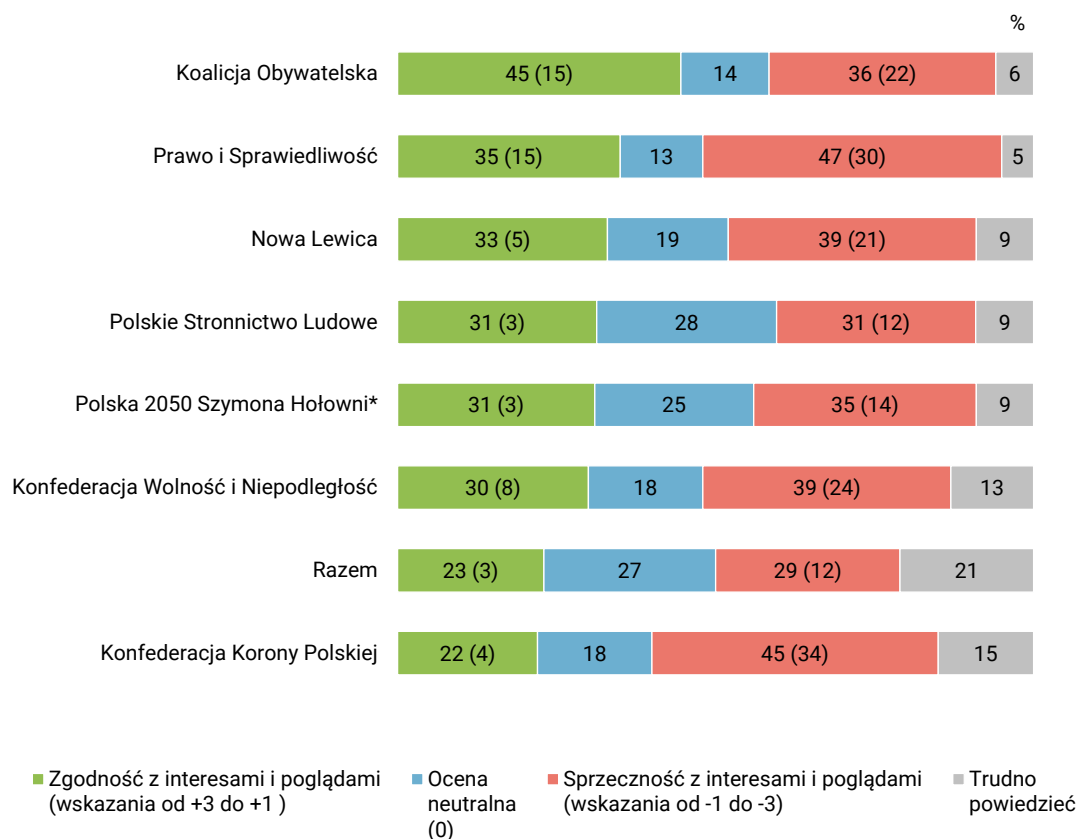
Niewiele niższy jest też zakres szeroko rozumianej identyfikacji politycznej z dwoma pozostałymi ugrupowaniami wchodzącymi w skład koalicji rządowej – z Polską 2050 Szymona Hołowni oraz Polskim Stronnictwem Ludowym. Każde z tych ugrupowań jako co najmniej częściowego wyraziciela swych poglądów i interesów wskazuje po 31% respondentów. Jednak, być może, tak wysoki wskaźnik reprezentatywności tych ugrupowań jest wynikiem poczucia koalicyjnej spójności wśród jej zwolenników, bowiem obie partie, podobnie jak w przypadku Nowej Lewicy, cechuje znacznie niższy stopień pełnej identyfikacji. O całkowitej zgodności swoich przekonań lub interesów z linią polityczną Polski 2050 lub PSL mówi zaledwie po 3% badanych (wskazania na punkt +3 na skali).

Dla 30% potencjalnych wyborców reprezentantem ich interesów i przekonań jest Konfederacja Wolność i Niepodległość. Jednocześnie jest to trzecie po KO i PiS ugrupowanie o stosunkowo największym odsetku potencjalnych wyborców w pełni się z nią utożsamiających, 8% badanych (a więc ponad połowa wyniku uzyskiwanego przez KO i PiS) uznaje, że Konfederacja WiN w stu procentach wyraża ich poglądy i interesy.

Spółeczny zasięg reprezentatywności pozostałych uwzględnionych w badaniu ugrupowań jest już mniejszy i utrzymuje się w granicach między jedną czwartą a jedną piątą wskazań. Mniej niż jedna czwarta ogółu uprawnionych do głosowania (23%) uznaje swoje interesy i poglądy za zbieżne z linią polityczną partii Razem. Jednocześnie tylko trzech na stu badanych (3%) uważa, że Razem w pełni wyraża ich poglądy lub reprezentuje ich interesy. Konfederację Korony Polskiej za wyraziciela swych interesów i poglądów, co najmniej w części, uznaje 22% dorosłych Polaków, przy czym 4% w pełni identyfikuje się z prezentowanymi przez partię Grzegorza Brauna poglądami.

W przypadku większości partii, poza dwoma wyjątkami, odsetki wskazań na ujemną stronę skali są wyższe, niż wielkość pozytywnych identyfikacji. Zdecydowana większość liczących się dziś na polskiej scenie politycznej ugrupowań ma wśród badanych więcej zadeklarowanych przeciwników – uznających ich linię polityczną lub działalność za sprzeczną z własnymi poglądami i interesami, niż potencjalnych sympatyków – identyfikujących się z nimi w mniejszym lub większym zakresie i potencjalnie gotowych je popierać. Można zatem zauważyć, że obecnie również w wymiarze poglądów wyborców, polskie życie polityczne, zresztą podobnie jak w wielu innych krajach, oparte jest w dużo większej mierze na negatywnych identyfikacjach, na wizji wroga lub wrogów, z którymi trzeba walczyć, niż sojuszników czy nawet tylko partnerów w tej samej działalności publicznej (której celem wszak powinno być dobro kraju i jego mieszkańców), z którymi możliwa jest „kohabitacja”.

RYS. 1. Na ile dana partia wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub jest z nimi sprzeczna?

 ODSETKI ODPOWIEDZI WG SKALI OD +3 (PEŁNA ZGODNOŚĆ Z INTERESAMI I POGLĄDAMI)
 DO -3 (CAŁKOWITA SPRZECZNOŚĆ Z INTERESAMI I POGLĄDAMI)

Dla każdego ugrupowania w nawiasach podano odsetki wskazań odpowiednio na pełną zgodność (punkt +3) i pełną sprzeczność (punkt -3)

* Badanie zrealizowano przed zmianą nazwy partii na Polska 2050 Rzeczypospolitej Polskiej

Tylko dwie partie wyłamują się z tej prawidłowości. Z jednej strony wyjątkiem są wyniki KO, jedynego ugrupowania, w przypadku którego pozytywne identyfikacje są częstsze niż odrzucenie. Przy 45% głosów co najmniej częściowej identyfikacji, KO jako partię stojącą w sprzeczności ze swoimi osobistymi poglądami i interesami postrzega ponad jedna trzecia badanych (36%). Przy tym niespełna trzy czwarte spośród nich (22% ogółu badanych) we własnej ocenie znajduje się z KO na kursie w pełni kolizyjnym, czyli w stu procentach uznaje jej linię polityczną i działalność za sprzeczną z własnymi poglądami i interesami. W tym jedynym w naszym badaniu przypadku przewagi deklaracji aprobaty nad głosami odrzucenia – jej skala wynosi 11 punktów procentowych.

Z drugiej strony potwierdza się społeczny wizerunek PSL jako ugrupowania środka, bowiem siła negatywnych nastawień jest w przypadku PSL dokładnie tak sama, jak identyfikacji pozytywnych (po 31%). Jednocześnie tylko 12% badanych uznaje to ugrupowanie za całkowicie niezgodne z własnymi poglądami i interesami (wskazania na punkt -3 na skali) i jest to najniższy odsetek tego rodzaju deklaracji wśród wszystkich analizowanych partii.

Pozostałe liczące się ugrupowania otrzymały (w różnych proporcjach) więcej głosów dezaprobaty niż pozytywnych identyfikacji.

Prawo i Sprawiedliwość oraz Konfederacja Korony Polskiej są ugrupowaniami, których bilans ocen jest najbardziej niekorzystny i zbierają one najwięcej głosów odrzucenia. Niespełna połowa dorosłych Polaków (47%) uważa, że PiS jest partią stojącą w sprzeczności z ich interesami i poglądami, przy czym aż 30% stawia tę diagnozę jednoznacznie, bez najmniejszych wątpliwości (wskazania na punkt -3 na skali). Przewaga głosów negatywnych nad pozytywnymi wynosi w przypadku PiS 12 punktów procentowych.

Tylko minimalnie mniejszy odsetek (45%) jest tego samego zdania o Konfederacji Korony Polskiej, a jednocześnie większa liczba badanych niż w przypadku PiS (34%) zdecydowanie potwierdza, że jest to partia biegunowo różna od ich poglądów i interesów (wskazania na punkt -3 na skali). Konfederacja Korony Polskiej jest ugrupowaniem mającym wśród Polaków zdecydowanie najwięcej zagorzałych przeciwników, a przewaga deklaracji odrzucenia nad głosami aprobaty i zgodności wynosi aż 23 punkty procentowe, jednocześnie głosy odrzucenia są w największym stopniu jednoznaczne, czyli plasują się na końcu skali.

W zbliżonym do siebie stopniu kontestowane są Konfederacja Wolność i Niepodległość oraz Nowa Lewica – po 39% potencjalnych wyborców postrzega je jako ugrupowania, których działalność lub linia polityczna jest sprzeczna z ich interesami i poglądami. Jednocześnie ogólny bilans ocen Konfederacji WiN jest nieco wyraźniej przechylony w stronę dezaprobaty, niż w przypadku Nowej Lewicy. Konfederację WiN jednoznacznie odrzuca 24% badanych, a przewaga głosów dezaprobaty, nad aprobatą wynosi 9 punktów procentowych. Z kolei Nową Lewicę całkowicie odrzuca więcej niż co piąty ankietowany (21%), podczas gdy przewaga negatywnych głosów wynosi 6 punktów procentowych. Podobnie jest w przypadku drugiego z lewicowych ugrupowań – partii Razem: przewaga głosów negatywnych nad deklaracjami aprobaty wynosi 6 punktów. Linię partii Razem za sprzeczną z własnymi poglądami i interesami uznaje 29% badanych (w tym 12% jednoznacznie), przy 23% deklaracji aprobaty.

Najbliższa stanu równowagi, chociaż już z ujemnym znakiem, jest Polska 2050 Szymona Hołowni obecnie Polska 2050 Rzeczypospolitej Polskiej) – odrzuca ją 35% potencjalnych wyborców (w tym jednoznacznie 14%), przy 31% głosów akceptacji. Zatem przewaga głosów dezaprobaty wynosi 4 punkty procentowe.

Powyższe wnioski znajdują potwierdzenie w średnich ocenach. Jedynym ugrupowaniem, którego średnia ocen lokuje się po dodatniej stronie skali, jest KO (średnia ocen wyniosła +0,02). Jednocześnie opinie na temat tej partii, podobnie jak jej głównego konkurenta – PiS, były najbardziej rozproszone, o czym świadczy wartość odchylenia standardowego (2,15). Oznacza to, że w ich ocenach było najwięcej zróżnicowanych opinii, inaczej mówiąc: ocen skrajnych – zarówno pozytywnych, jak i negatywnych. Na drugim miejscu pod względem średnich znalazł się PSL, jednak już z ujemną średnią ocen (-0,19), czyli jednak minimalną przewagą siły głosów dezaprobaty. Jednocześnie w przypadku PSL notujemy jedną z najmniejszych (obok partii Razem) wartości odchylenia standardowego (1,59), co oznacza, że

był on ugrupowaniem w najmniejszym stopniu postrzeganym kontrowersyjnie. Kolejne miejsca, z podobnymi średnimi, zajęły Polska 2050 (-0,30), partia Razem (-0,32) oraz Nowa Lewica (-0,37). Identyczne średnie ocen, jednak lokujące te ugrupowania wyraźnie po negatywnej stronie skali, zajęły Konfederacja WiN oraz PiS (po -0,46). O ile Konfederację WiN badani oceniali w miarę jednoznacznie (choć mniej jednoznacznie niż cztery poprzednie partie) i bez wielu skrajnych ocen (wartość odchylenia standardowego 1,99), o tyle PiS wywoływało bardziej skrajne reakcje – od wielu deklaracji pełnego utożsamienia, do równie licznych wyrazów dystansu i dezaprobaty (wartość odchylenia standardowego 2,25). W całej puli analizowanych ugrupowań zdecydowanie najniższą średnią ocen uzyskała Konfederacja Korony Polskiej (-0,95), a więc w przypadku tego ugrupowania bilans ocen był najbardziej negatywny – czyli głosów krytycznych było najwięcej, a aprobujących najmniej.

TABELA 1

Oceniane ugrupowania	W jakim stopniu każda z poniższych partii wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczna? Średnie ocen na skali od -3 do +3	
	Średnia	Odchylenie standardowe
Koalicja Obywatelska	+0,02	2,15
Polskie Stronnictwo Ludowe	-0,19	1,59
Polska 2050 Szymona Hołowni*	-0,30	1,65
Razem	-0,32	1,61
Nowa Lewica	-0,37	1,90
Konfederacja Wolność i Niepodległość	-0,46	1,99
Prawo i Sprawiedliwość	-0,46	2,25
Konfederacja Korony Polskiej	-0,95	1,97

* Badanie zrealizowano przed zmianą nazwy partii na Polska 2050 Rzeczypospolitej Polskiej

SPOŁECZNE ZAPLECZE PARTII POLITYCZNYCH

Przyjrzyjmy się, jakie cechy socjodemograficzne sprzyjają identyfikacji z poszczególnymi ugrupowaniami.

Społeczno-demograficzny profil zaplecza **Koalicji Obywatelskiej** nieco różni się od tego, jaki cechuje obecny elektorat tej partii. Ugrupowanie to podobnie często spotyka się z aprobatą zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn. Pozytywne nastawienie do tej formacji okazuje się również dość słabo zróżnicowane w zależności od wieku – stosunkowo najczęściej z ugrupowaniem tym sympatyzują najstarsi z badanych (osoby w wieku 65 lub więcej – 49% identyfikacji pozytywnych), ale niewiele niższy odsetek sympatyków tej partii notujemy także wśród osób młodych i w średnim wieku (zob. tabelę aneksową 1). Stosunek do KO wyraźnie różnicuje natomiast wielkość zamieszkiwanej miejscowości, choć nie jest to zależność liniowa, a także czynniki położenia społeczno-ekonomicznego badanych, ale przede wszystkim poglądy polityczne (wg podziału na lewicowość i prawicowość) oraz silnie skorelowana z nimi częstość praktyk religijnych.

Koalicja Obywatelska najwięcej sympatyków ma wśród mieszkańców największych aglomeracji (powyżej 500 tys. ludności – 62%), osób z wykształceniem wyższym (61%), deklarujących najwyższe

dochody *per capita* (powyżej 6 tys. zł – 68%), znacznie częściej też wśród badanych określających swoje warunki materialne jako dobre (54%) niż średnie czy złe (odpowiednio 29% i 21% pozytywnych wskazań). Spośród grup społeczno-zawodowych działalność i linię polityczną KO w większości aprobują przedstawiciele kadry kierowniczej i samodzielni specjaliści (59%), pracownicy administracyjno-biurowi (58%) i ponad połowa rencistów (54%) oraz respondentów pracujących na własny rachunek (52%). Z tym ugrupowaniem najczęściej utożsamiają swoje poglądy i interesy osoby nieuczestniczące w praktykach religijnych (60%) i zdecydowana większość badanych o lewicowych przekonaniach politycznych (82%).

Z kolei do przeciwników partii Donalda Tuska częściej zaliczają się mężczyźni niż kobiety (odpowiednio 41% i 31% negatywnych ocen). Pod względem krytycyzmu na tle pozostałych grup wyróżniają się mieszkańcy wsi (43%). Koalicję Obywatelską odrzuca jako partię niezgodną z ich interesami i poglądami 50% badanych deklarujących najniższe dochody *per capita* (poniżej 2000 zł) i ponad dwie piąte deklarujących dochody w granicach 2–3 tys. zł na osobę w rodzinie (45%), a także respondenci oceniający swoje warunki materialne jako złe (58%) lub średnie (48%). Najwięcej oponentów rządzącej partii spotykamy jednak wśród osób głęboko religijnych – uczestniczących w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu (68%) oraz wśród ankietowanych określających swoje poglądy polityczne jako prawicowe (70% negatywnych wskazań).

Prawo i Sprawiedliwość – druga z najczęściej reprezentujących Polaków partii największe zaufanie ma wśród osób w wieku między 55 a 64 rokiem życia (46%) oraz badanych liczących sobie 65 lat lub więcej (41%). W profilach sympatyków i przeciwników PiS wyznaczonych przez inne cechy położenia społeczno-demograficznego oraz ekonomicznego, można mówić o dużej symetrii względem KO. Zaufanie do PiS jest relatywnie najwyższe w tych grupach, które jednocześnie najczęściej wyrażają brak zaufania do KO, i odwrotnie – negatywne nastawienie do PiS jest tym częstsze, im większe sympatie dla KO.

Najwięcej osób utożsamiających swoje interesy i poglądy z programem Prawa i Sprawiedliwości notujemy wśród mieszkańców wsi (44%), osób słabiej wykształconych, w tym przede wszystkim respondentów z wykształceniem podstawowym (48%). Poczuciu identyfikacji z tym ugrupowaniem wyraźnie sprzyjają niskie dochody *per capita* (52% deklaracji wśród badanych o najniższych dochodach, do 2 tys. zł na osobę w rodzinie, i zaledwie 20% wskazań w grupie osób o najwyższych dochodach *per capita* – powyżej 6 tys. zł) oraz negatywne oceny własnych warunków materialnych (55% wśród oceniających je jako złe i 44% – w grupie osób postrzegających je jako przeciętne). Spośród grup społeczno-zawodowych z Prawem i Sprawiedliwością najczęściej utożsamiają się osoby bezrobotne (57%), rolnicy (51%), a także ponad dwie piąte robotników wykwalifikowanych (42%) i emerytów (44%) – zob. tabelę aneksową 2.

Natomiast dezaprobata dla PiS wyraźnie rośnie wraz z poziomem wykształcenia, wielkością zamieszkiwanej miejscowości, poziomem dochodów *per capita* i satysfakcji badanych z własnych warunków materialnych. Ugrupowanie to najczęściej odrzucają osoby z wykształceniem wyższym (64%), respondenci deklarujący najwyższe dochody na osobę w rodzinie (6 tys. zł – 66%), oceniający własne warunki materialne jako dobre (53%), a spośród grup społeczno-zawodowych: pracownicy

administracyjno-biurowi (65%), przedstawiciele kadry kierowniczej i samodzielnych specjalistów (60%) oraz badani pracujący na własny rachunek (55%).

Podobnie jak w przypadku PO, stosunek do PiS jest wyraźnie zróżnicowany przez częstość praktyk religijnych. Im częściej badani uczestniczą w praktykach religijnych, w tym większym stopniu w Prawie i Sprawiedliwości upatrują reprezentanta swych interesów i poglądów. Z tą partią identyfikuje się ponad połowa respondentów często praktykujących (kilka razy w tygodniu – 54%) oraz osób regularnie – raz w tygodniu – uczestniczących w praktykach religijnych (52%). Z kolei sporadyczne praktyki religijne lub ich brak idą w parze z większym krytycyzmem wobec partii Jarosława Kaczyńskiego (71% negatywnych deklaracji wśród osób niepraktykujących i 53% wśród uczestniczących w praktykach sporadycznie – kilka razy w roku). Jednak czynnikiem stosunkowo najsilniej różnicującym stosunek badanych do PiS, podobnie jak do KO, są poglądy polityczne. Z ugrupowaniem tym identyfikuje się aż 70% badanych deklarujących prawicowe przekonania, zaś najwięcej przeciwników – aż 84% – ma ono wśród ankietowanych o poglądach lewicowych.

Kolejna na liście, jeśli chodzi o liczbę potencjalnych zwolenników i rozmiary społecznego zaplecza, **Nowa Lewica** nieznacznie więcej sympatyków ma wśród kobiet niż mężczyzn (odpowiednio 35% wobec 32%). Sympatie dla tej partii są też słabo zróżnicowane w zależności od wieku badanych – podobnie często z partią tą identyfikują się zarówno ludzie młodzi, jak i najstarsi respondenci. Z Nową Lewicą zdecydowanie najczęściej utożsamiają swoje poglądy i interesy mieszkańcy największych aglomeracji (53%), wyraźnie częściej niż przeciętnie także badani ze średnich miast (od 20 tys. do 100 tys. ludności – 43%). W pozostałych wymiarach profil tej lewicowej partii wypada dość podobnie jak w przypadku KO. Sympatie dla Nowej Lewicy są tym częstsze, im wyższe wykształcenie badanych, im wyższy status społeczno-ekonomiczny i – co się z tym wiąże – wyższy poziom dochodów *per capita* oraz większa satysfakcja z własnych warunków materialnych. Z Nową Lewicą najczęściej utożsamiają się osoby w wykształceniu wyższym (48%), badani o najwyższych dochodach na osobę w rodzinie (6 tys. zł lub więcej – 52%), a spośród grup społeczno-zawodowych: przedstawiciele kadry kierowniczej i samodzielnych specjalistów (44%), uczniowie i studenci (41%) oraz pracujący na własny rachunek (39%) – zob. tabelę aneksową 3.

Z kolei jako przeciwnicy Nowej Lewicy częściej deklarują się mężczyźni niż kobiety (odpowiednio 45% wobec 33%), częściej mieszkańcy wsi oraz dużych miast (od 100 tys. do 500 tys. ludności – po 42% negatywnych wskazań) niż pozostałych typów miejscowości, częściej badani z wykształceniem średnim lub niższym (wskazania w granicach 40–42%) niż legitymujący się dyplomem wyższej uczelni (33%), ale przede wszystkim respondenci o niskich dochodach (47% wśród deklarujących dochody do 2 tys. na osobę w rodzinie) i negatywnie oceniający swoją sytuację materialną (63%).

Stosunek do Nowej Lewicy jest wyraźnie zróżnicowany w zależności od częstości praktyk religijnych. Im rzadziej badani praktykują lub w ogóle nie uczestniczą w praktykach religijnych, tym silniejsze są ich identyfikacje z tym ugrupowaniem, z kolei im częstsze praktyki religijne, tym większa dezaprobatą dla tej partii. Zdecydowanie najwięcej sympatyków Nowa Lewica ma wśród osób dystansujących się od Kościoła i deklarujących brak praktyk religijnych (50%). Do jej przeciwników zalicza się natomiast większość badanych często praktykujących (kilka razy w tygodniu – 59%)

i prawie połowa osób regularnie, raz w tygodniu biorących udział w praktykach religijnych (49%). Czynnikiem najsilniej różnicującym stosunek do tej partii są poglądy polityczne. Z Nową Lewicą identyfikuje się 70% ankietowanych deklarujących lewicowe przekonania polityczne, ale też co trzeci badany o poglądach centrowych (33%). Zdecydowanie najwięcej przeciwników to ugrupowanie ma wśród zwolenników prawicy (73%), znacznie rzadziej zaliczają się do nich badani określający swoje poglądy jako centrowe (27%).

Polskie Stronnictwo Ludowe – stosunkowo najmniej kontrowersyjnie postrzegane spośród uwzględnionych w badaniu ugrupowań – najwięcej sympatyków ma wśród osób powyżej 55 roku życia, w tym przede wszystkim najstarszych z badanych – liczących sobie 65 lat lub więcej (45%). Stosunek do partii ludowców – przynajmniej w wymiarze pozytywnym – słabo różnicuje wielkość zamieszkiwanej miejscowości. Ugrupowanie to ma prawie tylu samo sympatyków na wsi (34%), co w małych miastach (do 20 tys. mieszkańców – 30%) i największych aglomeracjach (powyżej 500 tys. ludności – 32% pozytywnych deklaracji). Do zwolenników PSL częściej niż przeciętnie zaliczają się zarówno osoby z wykształceniem podstawowym, jak i wyższym (odpowiednio 35% i 36%), respondenci deklarujący dochody w granicach 3–4 tys. na osobę w rodzinie (38%), oceniający swoje warunki materialne jako dobre (35%), badani praktykujący raz w tygodniu (39%), a spośród grup społeczno-zawodowych – emeryci (44%). Z PSL stosunkowo najczęściej utożsamiają się osoby deklarujące lewicowe poglądy polityczne (40%), choć stosunkowo niewiele mniej sympatyków ugrupowanie to ma wśród ankietowanych określających swoje poglądy jako centrowe (33%) lub prawicowe (27%) – zob. tabelę aneksową 4.

Z kolei do przeciwników partii ludowców, widzących w PSL ugrupowanie o linii programowej sprzecznej z ich własnymi poglądami i interesami, najczęściej zaliczają się ludzie młodzi – w wieku między 25 a 34 rokiem życia (40%) oraz badani w wieku 45–55 lat (38%), mieszkańcy największych aglomeracji (42%), respondenci o najwyższych dochodach na osobę w rodzinie (powyżej 6 tys. zł – 43%), ale równie często respondenci źle oceniający swoje warunki materialne (43%). Spośród grup społeczno-zawodowych negatywne nastawienie do tej partii najczęściej mają: osoby zajmujące się domem (46%), uczniowie i studenci (42%), a spośród aktywnych zawodowo – badani pracujący w sektorze prywatnych gospodarstw rolnych (46%), rolnicy (41%) i – w dalszej kolejności – przedstawiciele kadry kierowniczej i samodzielni specjaliści (38%) oraz średni personel i technicy (37%). Polskie Stronnictwo Ludowe, jako ugrupowanie sprzeczne z ich poglądami i interesami, najczęściej odrzucają osoby głęboko religijne – uczestniczące w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu (50%). Jeśli chodzi zaś o deklarowane poglądy polityczne – stosunkowo najwięcej przeciwników PSL ma wśród osób określających swoje przekonania jako prawicowe (44%), rzadziej wśród badanych o lewicowej (30%), a zwłaszcza centrowej orientacji (22%).

Podobnie jak w przypadku PSL, słabo zróżnicowany – zwłaszcza jeśli chodzi o pozytywne identyfikacje – jest społeczny profil **Polski 2050 Szymona Hołowni** (obecnie Polska 2050 Rzeczypospolitej Polskiej). Należy zaznaczyć, że prezentowane wyniki mają po części charakter historyczny z racji podziału tej partii na dwa kluby parlamentarne, co miało miejsce już po realizacji

badania. Tracąca od dłuższego już czasu zwolenników i od wielu miesięcy ciesząca się znikomym poparciem Polska 2050 ma nieco więcej sympatyków niż przeciętnie wśród ludzi młodych (od 18 do 24 lat – 35%), mieszkańców małych i średnich miast (odpowiednio 35% identyfikacji w miastach do 20 tys. ludności i 36% – w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców), wśród badanych o dochodach w granicach 4–5 tys. zł na osobę w rodzinie (38%). Spośród grup społeczno-zawodowych z Polską 20250 sympatyzują przede wszystkim pracownicy administracyjno-biurowi (47%) i – w dalszej kolejności, z wyraźnie mniejszym już odsetkiem pozytywnych identyfikacji – osoby pracujące na własny rachunek (37%) oraz uczniowie i studenci (38%) – zob. tabelę aneksową 5.

Jako sprzeczną z ich własnymi interesami i poglądami działalność Polski 2050 najczęściej oceniają mieszkańcy największych aglomeracji (50% negatywnych wskazań), respondenci deklarujący niskie dochody (w granicach 2–3 tys. zł. na osobę w rodzinie – 42%), jak i najlepiej zarabiający – o dochodach *per capita* powyżej 6 tys. zł (43%), badani negatywnie oceniający własne warunki materialne (55%), a wśród grup społeczno-zawodowych: średni personel i technicy (61% negatywnych wskazań), bezrobotni (48%) oraz przedstawiciele kadry kierowniczej i specjaliści (44%).

Dysponująca podobnym zapleczem jak PSL i Polska 2050, jeśli chodzi o liczbę sympatyków, ale ciesząca się silniejszym poparciem, **Konfederacja Wolność i Niepodległość** ma zdecydowanie więcej sympatyków wśród mężczyzn niż kobiet (odpowiednio 37% i 23%). Jest to też ugrupowanie, z którym identyfikują się przede wszystkim ludzie młodzi – w wieku między 18 a 24 rokiem życia (43% deklaracji), znacznie rzadziej respondenci starsi choćby o dekadę. Do sympatyków Konfederacji WiN częściej zaliczają się osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym i średnim niż podstawowym i wyższym, respondenci mieszkający na wsi i w małych miastach niż w większych ośrodkach miejskich – choć w tym wypadku różnice są już niewielkie. Sympatie dla Konfederacji WiN praktycznie nie zależą od poziomu dochodu – z ugrupowaniem tym podobnie często sympatyzują badani o najniższych i najwyższych dochodach na osobę w rodzinie, wyraźnie idą natomiast w parze z negatywną oceną własnej sytuacji materialnej – do sympatyków Konfederacji WiN zalicza się ponad dwie piąte ogółu badanych niezadowolonych z własnych warunków materialnych (45%). Spośród grup społeczno-zawodowych najwięcej zwolenników ma ona wśród osób zatrudnionych w rolnictwie (57%), rolników (47%) i w dalszej kolejności – robotników wykwalifikowanych (39%), pracujących na własny rachunek (37%) i pracowników usług (36%). Za wyrazicielkę swych poglądów Konfederację WiN częściej uznają osoby religijne, zwłaszcza często, kilka razy w tygodniu uczestniczące w praktykach (47%) oraz badani deklarujący prawicowe poglądy polityczne (56%) – zob. tabelę aneksową 6.

Z kolei najwięcej respondentów odrzucających linię polityczną Konfederacji WiN jako sprzeczną z ich poglądami i interesami znajdujemy wśród osób z wyższym wykształceniem (59%), mieszkańców największych miast (58%), badanych o najwyższych dochodach *per capita* (co najmniej 6 tys. na osobę w rodzinie – 57%), nieuczestniczących w praktykach religijnych (61%), ankietowanych deklarujących lewicowe przekonania polityczne (72%). Wśród grup społeczno-zawodowych przeciwni tej formacji

najczęściej są: przedstawiciele kadry kierowniczej i samodzielni specjaliści (55%), pracownicy administracyjno- biurowi (47%) oraz średni personel i technicy (44%).

Do sympatyków **Konfederacji Korony Polskiej** również wyraźnie częściej zaliczają się mężczyźni niż kobiety (odpowiednio 28% i 16% pozytywnych wskazań). Częściej niż inni identyfikują się z nią badani w wieku 35–44 lata (26%) i respondenci liczący sobie od 55 do 64 lat (27%), osoby z wykształceniem średnim (26%) i zasadniczym zawodowym (23%), mieszkańcy wsi (24%) i dużych miast (liczących 100–500 tys. ludności – 26%), badani negatywnie oceniający własne warunki materialne (34%), a spośród grup społeczno-zawodowych pracujący na własny rachunek (34%), rolnicy (32%) i robotnicy wykwalifikowani (29%) – zob. tabelę aneksową 7.

Z kolei największy sprzeciw ugrupowanie to budzi wśród najstarszych badanych (51% negatywnych wskazań), osób z wyższym wykształceniem (62%), mieszkańców największych aglomeracji (powyżej 500 tys. ludności – 66%) i miast średniej wielkości (20–100 tys. mieszkańców – 54%). Dezaprobata dla tej partii jest tym częstsza, im wyższe dochody *per capita* badanych i im lepsze oceny własnej sytuacji materialnej. Jednak czynnikami relatywnie najsilniej warunkującymi stosunek do KKP są: religijność – mierzona częstością praktyk religijnych – oraz poglądy polityczne. Z tym ugrupowaniem najczęściej utożsamiają się osoby głęboko religijne, praktykujące kilka razy w tygodniu (48%), i w znacznie mniejszym już stopniu respondenci regularnie, raz w tygodniu, uczestniczący w praktykach religijnych lub praktykujący kilka razy w miesiącu (po 28% pozytywnych identyfikacji), najrzadziej zaś – niepraktykujący (10%). I odwrotnie – dezaprobata i odrzucenie tej partii są tym częstsze, im mniejsza religijność badanych i im rzadsze uczestnictwo w praktykach religijnych. Zależność ta nie jest jednak liniowa. Konfederację Korony Polskiej zdecydowanie najczęściej odrzucają osoby niepraktykujące (66%), w drugiej kolejności respondenci jedynie okazjonalnie (kilka razy w roku) uczestniczący w praktykach religijnych (44%) i podobnie często – biorący w nich udział raz w tygodniu (40%). Jeśli chodzi o poglądy polityczne, to z KKP najczęściej utożsamiają się ankietowani deklarujący prawicowe przekonania (42% głosów pozytywnych), choć jednocześnie prawie co trzeci badany o prawicowej orientacji jest jej przeciwny (32%). Natomiast sprzeciw wobec tej partii w zdecydowanej większości deklarują osoby o lewicowych przekonaniach (75%). Znacznie częściej z dezaprobatą niż aprobatą partia ta spotyka się jednak także wśród respondentów o poglądach centrowych (42% negatywnych wskazań, wobec 17% – pozytywnych).

Partię **Razem** za ugrupowanie reprezentujące ich interesy i wyrażające ich poglądy najczęściej uznają ludzie młodzi – w wieku między 25 a 34 rokiem życia (32%) oraz najmłodszy badani, liczący sobie od 18 do 24 lat (30%). Częściej niż przeciętnie sympatyzują z nim także respondenci z wyższym wykształceniem (32%) i mieszkańcy wielkich aglomeracji (powyżej 500 tys. ludności – 32%). Identyfikacja z partią Razem sprzyja ponadto pozytywne oceny własnej sytuacji materialnej (26%) oraz raczej wyższe niż niskie dochody *per capita*: najwięcej sympatyków ugrupowanie to ma wśród respondentów o najwyższych dochodach na osobę w rodzinie (powyżej 6 tys. zł – 31%), niewiele rzadziej sympatyzują z nim jednak także badani o dochodach od 4 tys. do 6 tys. zł (27%) i niższych – w granicach od 3–4 tys. zł na osobę (28%). Spośród grup społeczno-zawodowych z partią Razem

zdecydowanie najczęściej identyfikują się uczniowie i studenci (39%). Pozytywne identyfikacje wyraźnie idą też w parze z lewicowymi przekonaniem (39%) oraz nieuczestnictwem w praktykach religijnych (34%) – zob. tabelę aneksową 8.

Z kolei z dezaprobatą partia ta częściej spotyka się wśród mężczyzn niż kobiet (odpowiednio 36% i 24% negatywnych wskazań), częściej niż inni negatywny stosunek do niej deklarują osoby powyżej 55 roku życia (34%). Krytycznemu nastawieniu wobec tej partii najbardziej sprzyjają jednak złe oceny własnej sytuacji materialnej (48% negatywnych wskazań w tej grupie badanych) oraz prawicowe poglądy polityczne (44%) i – w mniejszym stopniu – częste (kilka razy w tygodniu) praktyki religijne (37%).

POLITYCZNE DYSTANSE – POCZUCIE REPREZENTATYWNOŚCI PARTII POLITYCZNYCH W POSZCZEGÓLNYCH ELEKTORATACH

Jest oczywiste, że w swoich elektoratach poszczególne ugrupowania osiągają blisko stuprocentowy poziom deklaracji poczucia reprezentatywności, bo w ogromnej większości wyborcy głosują na partię, o której są przekonani, że dobrze wyraża ich interesy i poglądy. Nawet takie wyborcze procesy decyzyjne jak głosowanie taktyczne czy negatywne, czyli przeciwko komuś, również zwykle związane jest z co najmniej z częściowym sympatyzowaniem z wybieranym ugrupowaniem.

Według deklaracji badanych, najsilniej z popieraną partią utożsamiają się elektoraty ugrupowań z przeciwstawnych biegunów politycznych – partii Razem oraz Konfederacji WiN. W przypadku tej pierwszej – 100% jej elektoratu ma poczucie bycia reprezentowanym przez to ugrupowanie, w odniesieniu do Konfederacji WiN podobną opinię wyraża 98% jej zdeklarowanych wyborców. Wskaźnik reprezentatywności wśród wyborców najbardziej liczących się obecnie ugrupowań, czyli KO i PiS, jest podobny i wynosi odpowiednio 96% i 95%. Tyle samo wyborców Nowej Lewicy (95%), ile w przypadku PiS ma poczucie bycia reprezentowanym przez to ugrupowanie. Z poglądami wyrażanymi przez wybraną partię w najmniejszym stopniu identyfikują się wyborcy Konfederacji Korony Polskiej (86%, przy najwyższym odchyleniu standardowym 0,97, czyli najbardziej rozbieżnych ocenach), co potwierdza tezę, że jest to obecnie na naszej scenie politycznej w największym stopniu „partia gniewu”, antysystemowa, której zwolennicy niekoniecznie w pełni identyfikują się z poglądami wyrażanymi przez jej lidera czy liderów.

Jeśli chodzi o wartości średniej ocen, to najwyższy poziom zarejestrowaliśmy przypadku PiS (2,47), a w dalszej kolejności – partii Razem (2,34). Oznacza to, że deklaracje wyborców tych partii lokowały się przeciętnie najbliżej skrajnej wartości skali (+3), a więc były w największym stopniu pozytywne. Zaś najniższą średnią ma Nowa Lewica (2,14).

TABELA 2

Wartości według skali ocen	Oceny stopnia reprezentowania przez partię/ ugrupowanie interesów i poglądów w ich potencjalnych elektoratach					
	KO	PiS	Nowa Lewica	Konfederacja WiN	Konfederacja KP	Razem*
	w procentach					
Sprzeczność z interesami i poglądami (od -3 do -1)	2	1	0	0	0	0
Ocena neutralna (0)	1	3	5	2	6	0
Zgodność z interesami i poglądami (od +1 do +3)	96	95	95	98	86	100
Trudno powiedzieć	1	1	0	0	8	0
Średnia	2,23	2,47	2,14	2,29	2,20	2,34
Odchylenie standardowe	0,99	0,86	0,78	0,83	0,97	0,60

* Ze względu na niewielki udział w badaniu respondentów wyrażających poparcie dla tej partii, wyniki należy traktować ostrożnie

A jak wyglądają oceny innych, niż własne ugrupowań w elektoratach poszczególnych partii?

Jak wskazuje analiza średnich ocen, elektorat Koalicji Obywatelskiej, jeśli chodzi o bliskość programową, poczuwa się do najbliższych związków z Nową Lewicą (średnia ocen 1,00) oraz PSL (0,60), trochę bardziej odległa jest dla nich Polska 2050 (0,21). Natomiast partia Razem w ocenie wyborców KO już raczej nie reprezentuje ich poglądów i interesów, bowiem średnia ocen lokuje się po ujemnej stronie skali (-0,14), choć jest to ocena jeszcze bardzo stonowana, bliska środka skali. Wyborców KO najwięcej dzieli z Konfederacją Korony Polskiej (-2,41) oraz PiS (-2,37). Raczej nie podobnie im także z Konfederacją WiN, choć w tym przypadku oceny są bardziej umiarkowane (-1,89).

Z kolei zwolennicy Prawa i Sprawiedliwości należą do najbardziej osamotnionych politycznie – poza własnym ugrupowaniem czują się jeszcze w pewnym stopniu reprezentowani tylko przez Konfederację WiN (0,38). W przypadku Konfederacji Korony Polskiej deklaracje afirmacji dokładnie zrównoważyły się z odrzuceniami (0,00). Programy pozostałych ugrupowań w przekonaniu wyborców PiS stoją w sprzeczności z ich poglądami i interesami. W największym stopniu dotyczy to ich długoletniego konkurenta politycznego – KO (-2,02), a także Nowej Lewicy (-1,72). W mniejszym stopniu odrzucane są Polska 2050 (-0,87), PSL (-0,78) oraz partia Razem (-0,69).

Głosujący na Konfederację WiN również należą do najbardziej krytycznych względem pozostałych ugrupowań. Poza własną partią ich poglądy i interesy w pewnym stopniu reprezentuje jeszcze tylko Konfederacja Korony Polskiej (0,93) i w minimalnym zakresie PiS (0,06). Natomiast wyraźnie dystansują się wobec pozostałych ugrupowań – w największym stopniu wobec Nowej Lewicy (-1,79), KO (-1,42) i partii Razem (-1,29), w mniejszej skali – wobec Polski 2050 (-0,81) i PSL (-0,60).

Również zadeklarowani sympatycy Konfederacji Korony Polskiej poczuwają się do bliższej relacji tylko z byłym koalicjantem – Konfederacją WiN (1,40) i w niewielkiej skali z PiS (0,39). Wszystkie inne ugrupowania, w ich odczuciu są radykalnie sprzeczne z ich interesami i poglądami – najwyraźniej Nowa Lewica (-2,41) i KO (-2,11), w trochę mniejszym stopniu Polska 2050 (-1,89), PSL (-1,69), a relatywnie najslabiej – co ciekawe – partia Razem (-0,73).

Elektorat Nowej Lewicy, poza macierzystym ugrupowaniem, w pewnym stopniu czuje się jeszcze reprezentowany przez Koalicję Obywatelską (1,29), a w dalszej kolejności przez partię Razem (0,63) i Polskę 2050 (0,22). Natomiast największy dystans polityczny odczuwa w stosunku do Konfederacji Korony Polskiej (-2,45), Prawa i Sprawiedliwości (-2,22) oraz Konfederacji WiN (-2,19). Więcej rozbieżności niż zbieżności dostrzega też w przypadku relacji z Polskim Stronnictwem Ludowym (-0,25).

Sympatycy partii Razem poczuwają się do ideowych związków z Nową Lewicą (0,97), a także w pewnym stopniu czują się reprezentowani przez KO (0,25). Natomiast na przeciwnym biegunie politycznym widzą obie Konfederacje: Korony Polskiej (-2,35) oraz Wolność i Niepodległość (-2,16), a także PiS (-2,03). Częściej sprzeczności, niż podobieństwa dostrzegają również w przypadku Polski 2050 (-0,44), a zwłaszcza PSL (-0,94).

TABELA 3

Oceniane ugrupowania	Średnie ocen na skali zgodności–sprzeczności interesów i poglądów poszczególnych partii w elektoratach głównych ugrupowań politycznych (skala od -3 do +3)					
	KO	PiS	Konfederacja WiN	Konfederacja KP	Nowa Lewica	Razem*
Koalicja Obywatelska	+2,23	-2,02	-1,42	-2,11	+1,29	+0,25
Prawo i Sprawiedliwość	-2,37	+2,47	+0,06	+0,39	-2,22	-2,03
Konfederacja Wolność i Niepodległość	-1,89	+0,38	+2,29	+1,40	-2,19	-2,16
Konfederacja Korony Polskiej	-2,41	0,00	+0,93	+2,20	-2,45	-2,35
Nowa Lewica	+1,00	-1,72	-1,79	-2,41	+2,14	+0,97
Razem	-0,14	-0,69	-1,29	-0,73	+0,65	+2,34
Polskie Stronnictwo Ludowe	+0,60	-0,78	-0,60	-1,69	-0,25	-0,94
Polska 2050**	+0,21	-0,87	-0,81	-1,89	+0,22	-0,44

* Ze względu na niewielki udział w badaniu respondentów wyrażających poparcie dla tej partii, wyniki należy traktować ostrożnie

** Badanie zrealizowano przed zmianą nazwy partii na Polska 2050 Rzeczypospolitej Polskiej

TABELA 1

		Na ile Koalicja Obywatelska wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub jest z nimi sprzeczna?				Liczba osób
		Zgodność z interesami i poglądami (od 1 do 3)	Ocena neutralna (0)	Sprzeczność z interesami i poglądami (od -1 do -3)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		45	14	36	6	921
Płeć	Mężczyźni	43	12	41	4	440
	Kobiety	46	15	31	8	481
Wiek	18–24 lata	45	18	33	5	76
	25–34	46	19	32	3	131
	35–44	44	18	33	5	181
	45–54	39	14	38	9	162
	55–64	44	11	36	9	133
	65 lat i więcej	49	7	39	5	239
Miejsce zamieszkania	Wieś	35	14	43	8	367
	Miasto do 19 999	46	12	33	9	126
	20 000 – 99 999	52	16	29	3	175
	100 000 – 499 999	46	15	35	5	141
	500 000 i więcej mieszk.	62	8	28	2	112
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	38	12	40	9	95
	Zasadnicze zawodowe	34	15	42	8	206
	Średnie	39	16	40	5	335
	Wyższe	61	11	25	4	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	59	11	24	6	154
	Średni personel, technicy	47	18	32	3	39
	Pracownicy adm.-biurowi	58	12	29	2	70
	Pracownicy usług	28	24	42	5	56
	Robotnicy wykwalifikowani	32	17	46	5	99
	Robotnicy niewykwalifik.	33	21	26	20	28
	Rolnicy	16	20	57	7	31
	Pracujący na własny rach.	52	13	35		60
	Bezrobotni	30	23	41	6	16
	Emeryci	46	8	39	7	247
	Renciści	56		33	10	33
	Uczniowie i studenci	49	18	30	3	39
	Zajmujący się domem i inni	24	25	39	11	48
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	54	12	28	6
spółce właścicieli prywatnych i państwa		49	10	38	3	104
sekt. pryw. poza rolnict.		44	19	32	5	269
prywatnym gosp. rolnym		15	14	69	3	33
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	23	16	50	10	103
	Od 2000 do 2999 zł	38	11	45	7	130
	Od 3000 do 3999 zł	41	14	41	4	154
	Od 4000 do 5999 zł	52	10	36	3	139
	6000 zł i więcej	68	9	22	1	106
	Trudno powiedzieć	36	19	35	11	109
	Odmowa odpowiedzi	51	17	25	7	180
Ocena własnych war. mater.	Złe	21	8	58	13	48
	Średnie	29	15	48	8	273
	Dobre	54	13	29	4	600
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	18	4	68	11	41
	Raz w tygodniu	35	14	44	8	283
	1–2 razy w miesiącu	42	11	43	4	142
	Kilka razy w roku	48	19	29	4	215
	W ogóle nie uczestniczy	60	12	24	4	224
Poglądy polityczne	Lewica	82	10	7	1	243
	Centrum	50	25	20	4	229
	Prawica	21	7	70	3	325
	Trudno powiedzieć	20	21	31	28	113

TABELA 2

		Na ile Prawo i Sprawiedliwość wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub jest z nimi sprzeczne?				Liczba osób
		Zgodność z interesami i poglądami (od 1 do 3)	Ocena neutralna (0)	Sprzeczność z interesami i poglądami (od -1 do -3)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		35	13	47	5	922
Płeć	Mężczyźni	36	13	47	3	441
	Kobiety	34	13	47	6	481
Wiek	18–24 lata	26	20	48	5	76
	25–34	33	12	51	3	132
	35–44	30	21	44	5	181
	45–54	27	9	56	7	162
	55–64	46	10	38	6	133
	65 lat i więcej	41	10	46	3	239
Miejsce zamieszkania	Wieś	44	16	34	5	368
	Miasto do 19 999	32	9	53	6	126
	20 000 – 99 999	29	13	55	2	175
	100 000 – 499 999	30	14	50	6	141
	500 000 i więcej mieszk.	22	6	68	4	112
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	48	15	30	7	95
	Zasadnicze zawodowe	42	16	34	7	206
	Średnie	37	14	45	4	336
	Wyższe	23	10	64	3	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	26	10	60	5	154
	Średni personel, technicy	32	20	48		39
	Pracownicy adm.-biurowi	20	13	65	3	70
	Pracownicy usług	35	26	34	4	56
	Robotnicy wykwalifikowani	42	18	31	9	100
	Robotnicy niewykwalifik.	24	11	51	13	28
	Rolnicy	51	13	33	3	31
	Pracujący na własny rach.	30	13	55	2	60
	Bezrobotni	57	12	25	6	16
	Emeryci	44	9	44	3	247
	Renciści	33	8	44	16	33
	Uczniowie i studenci	29	20	51		39
	Zajmujący się domem i inni	34	12	47	7	48
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	30	8	56	7
spółce właścicieli prywatnych i państwa		29	19	48	4	105
sekt. pryw. poza rolnict.		30	17	49	4	269
prywatnym gosp. rolnym		59	11	27	3	33
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	52	12	30	7	103
	Od 2000 do 2999 zł	45	11	37	7	130
	Od 3000 do 3999 zł	41	12	43	4	154
	Od 4000 do 5999 zł	33	11	56		139
	6000 zł i więcej	20	12	66	2	106
	Trudno powiedzieć	34	14	44	8	109
	Odmowa odpowiedzi	25	18	51	6	181
Ocena własnych war. mater.	Złe	55	4	34	7	48
	Średnie	44	15	36	5	273
	Dobre	29	13	53	4	601
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	54	9	28	9	41
	Raz w tygodniu	52	11	32	5	283
	1–2 razy w miesiącu	43	16	36	5	142
	Kilka razy w roku	25	18	53	3	215
	W ogóle nie uczestniczy	17	10	71	3	225
Poglądy polityczne	Lewica	7	8	84	1	243
	Centrum	24	23	48	4	230
	Prawica	70	8	21	1	325
	Trudno powiedzieć	18	19	41	23	113

TABELA 3

		Na ile Nowa Lewica wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub jest z nimi sprzeczna?				Liczba osób
		Zgodność z interesami i poglądami (od 1 do 3)	Ocena neutralna (0)	Sprzeczność z interesami i poglądami (od -1 do -3)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		33	19	39	9	923
Płeć	Mężczyźni	32	18	45	6	441
	Kobiety	35	20	33	12	481
Wiek	18–24 lata	33	23	39	5	76
	25–34	34	18	37	11	132
	35–44	28	26	37	9	181
	45–54	32	17	38	13	162
	55–64	34	16	41	9	133
	65 lat i więcej	37	16	39	7	239
Miejsce zamieszkania	Wieś	24	22	42	12	369
	Miasto do 19 999	36	14	39	11	126
	20 000 – 99 999	43	18	33	6	175
	100 000 – 499 999	27	25	42	7	141
	500 000 i więcej mieszk.	53	9	32	6	112
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	18	22	41	18	95
	Zasadnicze zawodowe	25	24	40	12	206
	Średnie	30	19	42	8	336
	Wyższe	48	14	33	5	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	44	11	37	7	154
	Średni personel, technicy	37	20	40	4	39
	Pracownicy adm.-biurowi	34	24	34	8	70
	Pracownicy usług	18	32	38	12	56
	Robotnicy wykwalifikowani	27	20	43	10	100
	Robotnicy niewykwalifik.	25	21	31	24	28
	Rolnicy	22	31	39	7	31
	Pracujący na własny rach.	39	25	37		60
	Bezrobotni	15	38	21	27	16
	Emeryci	37	15	40	8	247
	Renciści	18	4	57	21	33
	Uczniowie i studenci	41	16	44		39
	Zajmujący się domem i inni	24	26	32	19	48
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	43	14	34	9
spółce właścicieli prywatnych i państwa		31	23	35	11	105
sekt. pryw. poza rolnict.		33	22	40	6	269
prywatnym gosp. rolnym		21	24	52	3	33
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	20	14	47	18	103
	Od 2000 do 2999 zł	30	15	45	9	130
	Od 3000 do 3999 zł	34	18	41	6	154
	Od 4000 do 5999 zł	41	16	40	3	139
	6000 zł i więcej	52	10	35	4	106
	Trudno powiedzieć	23	25	36	16	109
	Odmowa odpowiedzi	32	28	30	10	182
Ocena własnych war. mater.	Złe	12	11	63	14	48
	Średnie	23	19	44	14	273
	Dobre	40	19	34	7	602
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	19	11	59	11	41
	Raz w tygodniu	26	15	49	10	284
	1–2 razy w miesiącu	28	24	41	7	142
	Kilka razy w roku	32	28	31	9	215
	W ogóle nie uczestniczy	50	14	28	8	225
Poglądy polityczne	Lewica	70	15	12	3	244
	Centrum	33	32	27	9	230
	Prawica	14	9	73	3	325
	Trudno powiedzieć	9	26	23	41	113

TABELA 4

		Na ile Polskie Stronnictwo Ludowe wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub jest z nimi sprzeczne?				Liczba osób
		Zgodność z interesami i poglądami (od 1 do 3)	Ocena neutralna (0)	Sprzeczność z interesami i poglądami (od -1 do -3)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		31	28	31	9	921
Płeć	Mężczyźni	31	28	34	7	440
	Kobiety	32	28	28	12	480
Wiek	18–24 lata	19	36	31	14	76
	25–34	22	31	40	7	132
	35–44	28	38	22	11	180
	45–54	24	25	38	14	162
	55–64	36	25	31	7	133
	65 lat i więcej	45	20	28	6	238
Miejsce zamieszkania	Wieś	34	27	31	9	367
	Miasto do 19 999	30	22	32	15	126
	20 000 – 99 999	32	36	26	6	175
	100 000 – 499 999	24	33	29	13	141
	500 000 i więcej mieszk.	32	21	42	4	112
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	35	21	27	17	95
	Zasadnicze zawodowe	31	31	28	9	206
	Średnie	27	30	33	10	335
	Wyższe	36	26	32	6	284
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	33	23	38	6	154
	Średni personel, technicy	16	34	37	12	39
	Pracownicy adm.-biurowi	30	49	16	5	70
	Pracownicy usług	21	39	27	13	56
	Robotnicy wykwalifikowani	31	34	24	12	100
	Robotnicy niewykwalifik.	12	36	31	20	28
	Rolnicy	32	20	41	7	31
	Pracujący na własny rach.	29	30	32	10	59
	Bezrobotni	29	29	29	13	16
	Emeryci	44	22	27	7	247
	Renciści	28	15	37	20	33
	Uczniowie i studenci	20	28	42	11	39
	Zajmujący się domem i inni	16	26	46	13	48
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	30	30	30	10	133
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	35	31	27	6	105
	sekt. pryw. poza rolnict.	25	36	30	9	268
	prywatnym gosp. rolnym	30	17	46	6	33
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	33	19	35	13	103
	Od 2000 do 2999 zł	31	26	33	11	130
	Od 3000 do 3999 zł	38	27	28	7	154
	Od 4000 do 5999 zł	35	30	29	5	139
	6000 zł i więcej	27	25	43	5	106
	Trudno powiedzieć	21	29	35	16	109
	Odmowa odpowiedzi	31	36	22	11	180
Ocena własnych war. mater.	Złe	20	22	43	14	48
	Średnie	25	28	34	13	273
	Dobre	35	28	29	8	600
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	19	20	50	11	41
	Raz w tygodniu	39	22	29	9	284
	1–2 razy w miesiącu	28	39	28	5	142
	Kilka razy w roku	30	35	26	9	215
	W ogóle nie uczestniczy	27	25	37	11	223
Poglądy polityczne	Lewica	40	23	30	7	243
	Centrum	33	38	22	7	230
	Prawica	27	24	44	5	325
	Trudno powiedzieć	23	27	17	33	113

TABELA 5

		Na ile Polska 2050 Szymona Hołowni wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub jest z nimi sprzeczna?				Liczba osób
		Zgodność z interesami i poglądami (od 1 do 3)	Ocena neutralna (0)	Sprzeczność z interesami i poglądami (od -1 do -3)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		31	25	35	9	923
Płeć	Mężczyźni	30	26	38	5	441
	Kobiety	31	24	33	12	481
Wiek	18–24 lata	35	24	36	5	76
	25–34	31	24	38	7	132
	35–44	29	27	34	11	181
	45–54	26	23	39	12	162
	55–64	31	27	34	8	133
	65 lat i więcej	33	26	33	8	239
Miejsce zamieszkania	Wieś	28	26	36	10	369
	Miasto do 19 999	35	23	30	12	126
	20 000 – 99 999	36	25	35	3	175
	100 000 – 499 999	31	30	28	11	141
	500 000 i więcej mieszk.	24	18	50	8	112
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	30	26	27	16	95
	Zasadnicze zawodowe	28	27	36	9	206
	Średnie	30	26	34	9	336
	Wyższe	33	22	39	6	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	25	24	44	7	154
	Średni personel, technicy	24	12	61	3	39
	Pracownicy adm.-biurowi	47	20	24	9	70
	Pracownicy usług	31	23	32	14	56
	Robotnicy wykwalifikowani	24	35	34	8	100
	Robotnicy niewykwalifik.	30	30	27	13	28
	Rolnicy	20	42	38		31
	Pracujący na własny rach.	37	25	32	6	60
	Bezrobotni	23	16	48	14	16
	Emeryci	33	26	32	9	247
	Renciści	22	22	34	21	33
	Uczniowie i studenci	38	32	28	2	39
	Zajmujący się domem i inni	31	14	37	18	48
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	30	22	38	10
spółce właścicieli prywatnych i państwa		35	29	29	7	105
sekt. pryw. poza rolnict.		29	25	40	7	269
prywatnym gosp. rolnym		19	38	43		33
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	28	21	36	14	103
	Od 2000 do 2999 zł	26	21	42	12	130
	Od 3000 do 3999 zł	35	27	31	7	154
	Od 4000 do 5999 zł	38	23	34	5	139
	6000 zł i więcej	33	18	43	5	106
	Trudno powiedzieć	18	29	42	11	109
	Odmowa odpowiedzi	31	33	26	10	182
Ocena własnych war. mater.	Złe	13	15	55	17	48
	Średnie	26	26	34	14	273
	Dobre	34	25	34	6	602
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	22	12	55	11	41
	Raz w tygodniu	31	25	36	8	284
	1–2 razy w miesiącu	33	30	32	4	142
	Kilka razy w roku	32	25	33	10	215
	W ogóle nie uczestniczy	30	26	35	9	225
Poglądy polityczne	Lewica	44	18	32	6	244
	Centrum	33	40	21	6	230
	Prawica	22	22	52	4	325
	Trudno powiedzieć	21	19	23	36	113

TABELA 6

		Na ile Konfederacja Wolność i Niepodległość wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub jest z nimi sprzeczna?				Liczba osób
		Zgodność z interesami i poglądami (od 1 do 3)	Ocena neutralna (0)	Sprzeczność z interesami i poglądami (od -1 do -3)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		30	18	39	13	923
Płeć	Mężczyźni	37	16	37	9	440
	Kobiety	23	20	41	16	483
Wiek	18–24 lata	43	20	33	5	76
	25–34	31	20	39	10	134
	35–44	34	23	30	13	180
	45–54	24	18	43	15	162
	55–64	35	13	39	13	133
	65 lat i więcej	24	17	44	15	239
Miejsce zamieszkania	Wieś	33	21	30	16	368
	Miasto do 19 999	30	9	46	15	126
	20 000 – 99 999	27	20	44	10	175
	100 000 – 499 999	28	24	36	11	141
	500 000 i więcej mieszk.	28	10	58	5	113
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	26	18	31	24	95
	Zasadnicze zawodowe	35	23	24	18	206
	Średnie	33	23	33	11	335
	Wyższe	25	9	59	7	287
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	29	7	55	9	156
	Średni personel, technicy	35	18	44	3	39
	Pracownicy adm.-biurowi	17	27	47	8	69
	Pracownicy usług	36	26	28	10	56
	Robotnicy wykwalifikowani	39	26	24	10	100
	Robotnicy niewykwalifik.	32	27	22	19	28
	Rolnicy	47	24	21	7	31
	Pracujący na własny rach.	37	20	38	5	60
	Bezrobotni	28	11	21	40	16
	Emeryci	26	16	42	16	247
	Renciści	28	14	30	27	33
	Uczniowie i studenci	34	23	37	6	39
	Zajmujący się domem i inni	20	18	33	28	48
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	28	12	48	12
spółce właścicieli prywatnych i państwa		31	30	31	8	105
sekt. pryw. poza rolnict.		32	19	42	6	270
prywatnym gosp. rolnym		57	18	20	6	33
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	32	20	21	27	103
	Od 2000 do 2999 zł	34	18	37	11	130
	Od 3000 do 3999 zł	33	17	40	10	154
	Od 4000 do 5999 zł	35	13	46	6	139
	6000 zł i więcej	31	7	57	6	106
	Trudno powiedzieć	22	26	31	20	109
	Odmowa odpowiedzi	23	25	39	13	183
Ocena własnych war. mater.	Złe	45	10	25	19	48
	Średnie	29	23	32	15	272
	Dobre	29	17	43	11	603
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	47	11	23	19	41
	Raz w tygodniu	35	17	32	15	284
	1–2 razy w miesiącu	40	26	26	9	142
	Kilka razy w roku	27	24	37	12	217
	W ogóle nie uczestniczy	17	11	61	11	225
Poglądy polityczne	Lewica	11	11	72	6	244
	Centrum	22	29	39	10	230
	Prawica	56	16	21	8	325
	Trudno powiedzieć	11	20	21	48	112

TABELA 7

		Na ile Konfederacja Korony Polskiej wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub jest z nimi sprzeczna?				Liczba osób
		Zgodność z interesami i poglądami (od 1 do 3)	Ocena neutralna (0)	Sprzeczność z interesami i poglądami (od -1 do -3)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		22	18	45	15	922
Płeć	Mężczyźni	28	18	47	7	440
	Kobiety	16	19	44	21	482
Wiek	18–24 lata	20	23	45	12	76
	25–34	22	22	45	10	134
	35–44	26	23	38	13	181
	45–54	20	16	46	18	163
	55–64	27	12	45	16	133
	65 lat i więcej	17	16	51	16	236
Miejsce zamieszkania	Wieś	24	22	35	19	368
	Miasto do 19 999	17	16	47	20	126
	20 000 – 99 999	18	18	54	10	175
	100 000 – 499 999	26	23	41	10	140
	500 000 i więcej mieszk.	21	6	66	7	113
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	14	19	39	29	93
	Zasadnicze zawodowe	23	25	33	20	206
	Średnie	26	21	40	13	335
	Wyższe	19	11	62	8	288
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	23	14	54	9	157
	Średni personel, technicy	24	15	50	11	39
	Pracownicy adm.-biurowi	17	24	48	10	70
	Pracownicy usług	20	22	39	19	56
	Robotnicy wykwalifikowani	29	26	29	15	100
	Robotnicy niewykwalifik.	16	30	30	24	28
	Rolnicy	32	25	40	3	31
	Pracujący na własny rach.	34	17	46	3	60
	Bezrobotni	18	18	31	33	16
	Emeryci	19	15	50	17	244
	Renciści	24	5	32	39	33
	Uczniowie i studenci	16	26	50	8	39
	Zajmujący się domem i inni	11	19	44	25	48
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	23	16	49	12	133
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	27	24	33	16	105
	sekt. pryw. poza rolnict.	23	21	47	9	272
	prywatnym gosp. rolnym	37	18	43	3	33
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	27	17	31	26	103
	Od 2000 do 2999 zł	25	21	37	17	128
	Od 3000 do 3999 zł	22	19	46	12	154
	Od 4000 do 5999 zł	30	14	52	5	139
	6000 zł i więcej	23	6	66	4	106
	Trudno powiedzieć	15	25	39	22	108
	Odmowa odpowiedzi	14	24	45	17	185
Ocena własnych war. mater.	Złe	34	10	29	28	48
	Średnie	23	21	36	19	271
	Dobre	20	18	51	11	603
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	48	4	25	23	41
	Raz w tygodniu	28	17	40	15	284
	1–2 razy w miesiącu	28	31	29	12	141
	Kilka razy w roku	19	24	44	13	216
	W ogóle nie uczestniczy	10	11	66	13	225
Poglądy polityczne	Lewica	7	11	75	7	244
	Centrum	17	27	42	14	230
	Prawica	42	18	32	8	323
	Trudno powiedzieć	8	18	26	48	113

TABELA 8

		Na ile partia Razem wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub jest z nimi sprzeczna?				Liczba osób
		Zgodność z interesami i poglądami (od 1 do 3)	Ocena neutralna (0)	Sprzeczność z interesami i poglądami (od -1 do -3)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		23	27	29	21	919
Płeć	Mężczyźni	23	26	36	15	441
	Kobiety	22	27	24	26	478
Wiek	18–24 lata	30	22	26	22	76
	25–34	32	27	22	19	132
	35–44	18	33	25	24	180
	45–54	23	23	32	22	162
	55–64	21	27	34	19	132
	65 lat i więcej	19	27	34	20	236
Miejsce zamieszkania	Wieś	17	30	27	26	368
	Miasto do 19 999	26	25	27	21	125
	20 000 – 99 999	25	28	29	18	174
	100 000 – 499 999	24	27	32	17	139
	500 000 i więcej mieszk.	32	17	36	14	112
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	10	27	29	34	95
	Zasadnicze zawodowe	15	31	25	28	205
	Średnie	23	27	29	20	334
	Wyższe	32	23	33	12	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	33	21	34	12	153
	Średni personel, technicy	24	23	33	20	39
	Pracownicy adm.-biurowi	26	38	20	16	70
	Pracownicy usług	20	27	27	26	56
	Robotnicy wykwalifikowani	16	34	29	21	100
	Robotnicy niewykwalifik.	19	39	6	36	28
	Rolnicy	14	52	24	10	31
	Pracujący na własny rach.	22	19	36	23	60
	Bezrobotni	15	29	16	40	16
	Emeryci	20	27	33	19	244
	Renciści	19	12	30	39	33
	Uczniowie i studenci	39	17	34	10	39
	Zajmujący się domem i inni	14	23	19	44	48
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	30	23	31	16
spółce właścicieli prywatnych i państwa		24	31	25	20	105
sekt. pryw. poza rolnict.		25	29	28	19	268
prywatnym gosp. rolnym		13	47	34	6	33
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	15	25	30	31	101
	Od 2000 do 2999 zł	20	25	30	24	130
	Od 3000 do 3999 zł	28	27	28	16	153
	Od 4000 do 5999 zł	27	23	37	13	139
	6000 zł i więcej	31	21	37	11	106
	Trudno powiedzieć	21	27	15	37	109
	Odmowa odpowiedzi	17	36	28	19	181
Ocena własnych war. mater.	Złe	12	17	48	23	47
	Średnie	18	31	26	25	272
	Dobre	26	26	30	19	600
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	20	20	37	23	40
	Raz w tygodniu	17	26	34	22	283
	1–2 razy w miesiącu	20	41	25	14	142
	Kilka razy w roku	21	28	29	22	215
	W ogóle nie uczestniczy	34	21	25	20	223
Poglądy polityczne	Lewica	39	26	25	10	243
	Centrum	20	40	22	18	230
	Prawica	18	23	44	15	325
	Trudno powiedzieć	9	13	14	64	111